

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiunea
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Guvântarea

P. S. Sale D-lui Episcop diecezan Joaș J. Papp, rostită la deschiderea Sinodului eparhial din a. c. 1905.

Hristos a înviat!

Domnilor Deputați!

Este lucru cunoscut D-lor deputați, că într'o societate ca și într'o familie, abia se poate închipui un lucru mai bun și mai de folos, un lucru mai de cinste și mai de laudă pentru promovarea scopurilor comune, decât întrunirea și gruparea membrilor societății și respective a familiei la un loc, ca acolo liberi de orice ocupațiuni și interese separatistice, să conlucre în pace și bună înțelegere frățească pentru înaintarea treburilor familiare, pentru promovarea intereselor societății din care fac parte. Cunoscut lucru este și acela, că dragostea și iubirea de mamă îndeamnă și determină pe fii cei buni, ca lăsând ale sale, să cerceteze din când în când căminul părintesc, să-și vadă părinții, să convină cu frații, să petreacă și să consulte cu ei și asupra afacerilor lor comune. Și puternic este îndemnul iubirei de mamă. Este mare și bucuria fraților când după un interval mai lung ori mai scurt se văd la masa părintească, dar cu cât mai mare este bucuria părinților, văzându-și pe fii lor; bucuria mamei nici nu se poate descrie. Ea are zi de adevărat praznic văzându-se încunjurată de fii ei cei buni și credincioși, pentru că atunci i-se oferă ocaziunea de a se convinge cu ochii despre sănătatea lor, se poate informa dela ei direct despre starea și condițiunile lor de viață, le poate da sfaturi părințești prin care se închege între ei tot mai tare legătura dragostei frățești, și îi mai poate îndemna și la împlinirea

datorinței de a se sprigini și ajuta unii pe alții în lipsele și trebuințele lor.

Și cine să nu știe, cine să nu înțeleagă că asemenea întruniri familiare, urmate din legătura dragostei dintre părinți și fii, servesc nu numai spre bucuria și mângâierea membrilor singuratici, nu numai spre cinstea și lauda lor, dar ele servesc și spre întărirea și prosperarea familiei.

Dacă însă părinții unei familii se bucură de ocaziunea întrunirii fiilor lor trupești în jurul lor; dacă ei au precum și au nespuse mângâiere văzând împrejurul mesei lor pe fii lor; dacă o mamă bună se simte fericită văzându-și pe fii ei mari, veniți din apropiere și din depărtare să vadă de starea ei și de a fraților lor mai mici; dacă peste tot este lucru bun și frumos ca frații să petreacă împreună după cum ne spune și sfânta carte, apoi pentru familia noastră cea mare, pentru biserica noastră străbună, pentru maica noastră cea mai bună încă nu poate fi lucru mai bun și mai frumos, mai creștinesc și mai de folos; mai de cinste și mai de laudă; și nu poate fi nici lucru mai plăcut lui Dumnezeu și oamenilor de bine, decât gruparea credincioșilor în jurul sfintei maice biserici cu toată alipirea și devotamentul fiesc, pentru ca în bună înțelegere să promoveze interesele ei.

Acestea avându-le în vedere precum și aceea, că întrunirea credincioșilor sub scutul și în interesul bisericii, întocmai ca și întrunirea membrilor familiei la căminul părintesc au farmecul și puterea de a deștepta în ei nu numai conștiința de drept, ci și simțul de datorință față de familia și corporațiunea din care fac parte, adecă față de cauza pe carea chemați sunt a-o reprezenta; mai având apoi în vedere însemnătatea specială ce o au asemenea întruniri pentru viața noastră bisericească, va înțelege ori și cine bucuria ce o are biserica noastră vie, putând usă de dreptul sinodalității, și astfel va înțelege

oricare creștin: de ce la toate întrunirile noastre de natura celei de astăzi, în sufletul nostru se reînnoește și în simțirile noastre se manifestă bucuria care a avut-o biserica noastră vie, clerul și poporul din întreaga noastră mitropolie la redobândirea vieții ei constituționale, prin care ni-s'a redat dreptul de a ne conduce noi înșine destinele bisericii noastre, și spre exercitarea acestui drept ni-s'a dat și garantat libertatea de întruniri în adunări bisericești și în sinoade eparhiale, cum este și cel convocat pe ziua de astăzi, în care, prin membrii săi, este reprezentat clerul și poporul din întreaga eparhia noastră.

Este frumoasă constituțiunea noastră dar și ea, ca toate lucrurile în lume își are scăderile ei provenite din explicarea greșită a liberalismului constituțional.

Întreagă viața bisericii noastre D-lor deputați a fost și este un lanț de continuă luptă și este grea lupta, când ești avizat numai la puterile și forțele tale proprii; și mai grea este însă când ai să-o porți nu numai contra greutăților din afară dar și contra năcazurilor interne, când adevărat ai să porți lupta și contra neajunsurilor zilnice, și când lipsinduți mijloacele pentru a preîntîmpina greutățile din afară, mai ai să te lupți și contra duhului vremii, contra pornirilor dușmănoase, provenite din interesele egoistice ale unei sau altei fracțiuni, care pentru a-și ajunge respective pentru-că nu și-au ajuns scopul, nu se sfiește să recurgă la mijlocul cel mai urgent, la mijlocul răsbunării. Și aceasta aparițiune tristă, acest simptom al veacului, este cu atât mai condamnat, cu cât toporiștea la săcurea angajată a sguului pacea bisericii, să indică a fi din pădurea noastră.

În fața unei asemenea situații ne este cu atât mai binevenită prezența d-lorvoastre, cu cât văzându-vă întruniți aici în sinod eparhial; văzându-mă încungiurat de domniile voastre D-lor deputați, tot-atâtia fii credincioși și iubitori de biserică și neam; totatâtia bărbați distinși, membri aleși și chemați a promova interesele familiei noastre celei mari, a bisericii noastre străbune și a instituțiilor ei religioase-morali și culturali-economice, — îngrijirile ni-se mai resfiră, greutățile ni-se mai ușurează, inima se înalță și cugetul ni-se ridică peste sfera ocupațiilor și greutăților zilnice, pentru-că întrunirea D-lor voastre ne dă ocaziunea a ne da socoteala despre cum am chivernisit talanții, a căror administrare și îngrijire ni-s'a concretizat, și avem ocaziunea a vă arăta și greutățile și pedecile cari ni-se pun în calea progresului dorit.

Chiar și din acest motiv exprimându-vă mulțumita mea pentru jertfa și osteneala ce o aduceți întru împlinirea misiunii primite dela trimitătorii Domniilor-Voastre, vă întîmpin cu stîmă și res-

pectul care un arhiereu constituțional și constituțional de chemarea sa are și poate avea pentru reprezentanța legală a clerului și a poporului său din eparhie; vă întîmpin cu dragoste și iubire părintească și vă salut cordial cu salutarea bisericii noastre ortodoxe, anunțându-vă și din acest loc bucuria creștinătății că: **Hristos a înviat.**

Mersul afacerilor și starea diecezei în privința religioasă, morală, culturală și economică se va prezenta și astădată în rapoartele generale și speciale ale Consistoarelor noastre. Și până atunci însă îndemnat mă aflu a atinge din acest loc că: deși în anul trecut nu s'au luat la buget dotațiunea extraordinară de 30% dela fondul bisericesc și școlar, totuși cu ajutorul lui D-zeu de o parte prin încasarea unei părți mai însemnate din pretensiunile fondului general, de altă parte prin economisările realizate, ne-a succedat a acoperi succesive, — cu excepțiunea a cinci-sezece mii — deficitul de (50) cincizeci mii coroane constatate înaintea cu câțiva ani, și astfel capitalul fondurilor este restituit cu interesele legali, până la suma de 5-6 mii de coroane.

Dar oricât s'ar părea de satisfăcător acest rezultat al administrării noastre, nu pot întrelăsa accentuarea că, deși pentru anul 1905 ne-am restrâns la minimalul trebuincios, bugetul iarăși se prezintă cu deficit de aproape zece mii coroane.

Poate că prin eventuale economisări și prin încasarea ulterioară a pretensiunilor fondului general ne va succede pentru est an a acoperi și acest deficit, dar prin încasările continue, prin liquidarea ce este în curgere și prin descrierile prevăzute, vor înceta și încă în scurt timp și restanțele actuale ale acestui fond, — angajat de altcum și pentru fondul sidocsial, și atunci ne vom mai avea acoperire nici sperativă pentru toate trebuințele bugetari, iar fondurile diecezane deși sunt în creștere vizibilă, totuși cotele cu cari ele concurg la spesele de administrare, nu mai după ani îndelungați vor putea fi în stare a prevedea trebuințele impuse de organizațiunea noastră actuală, carea reclamă încă ameliorări însemnate, și cari toate ne indică posibilele economii în toate direcțiunile.

Dintre **trebuințele** mai ardente aici în centru, trebuie să accentuez: că **localitățile conșistoriale** reclamă adaptare, eventual reedificarea nouă, pentru-că abstragând dela aceea, că ele sunt nesănătoase, dar nu sunt destul de spațioase și special nu avem loc pentru arhivul sporit an de an, care împrejurare împedecă și mersul regulat al afacerilor, și din acest motiv am și cerut ca raport separat indemnizare specială.

Nu voesc să preocup vederile veneratului Sinod în cestiunea împărțirii fondurilor spre scopul **înființării episcopilor nouă** în Timișoara.

și Oradea-mare, dar' nici nu pot întrelăsa se a-trag atențiunea Ven. Sinod la raportul special ce se presintă în acest merit ca răspuns la însărcinarea din concludul sinodal Nr. 88/904 prin care raport se expune starea în care ar rămănea diecesa Aradului după dismembrarea părților bi-horene și bănățene, și din care raport se poate con-vinge orșicine, că neajunsurile noastre materiali sunt pedeca principală la realizarea dorințelor și aspirațiunilor noastre.

Este gingașe și îngrijitoare cestiunea de mai sus, dar' și mai îngrijitoare este cestiunea, care îndată la apărerea și sulevarea ei în public au sgduuit liniștea sufletească a tuturor credincioșilor nostri conștii de drepturile și datorințele lor ca bisericieni și cetățeni. Înțeleg **proiectul de reformă** a învățământului în școlile noastre confesionale.

Și în aceasta afacere ca și în cele de mai sus se va prezentă raport special, și dacă în acest cuvânt al meu am menționat și acestea afaceri, am făcut-o pentru aceea, ca și până la prezentarea lor spre dezbateri, se puteți cunoaște problemele speciale avizate la sesiunea noastră de acum.

După toate acestea renoid și aci rugăciunile noastre de laudă și închinăciunile de mulțumită cari în sfânta biserică le-am înălțat la Tronul părintelui ceresc, pentru toți și pentru toate; și rugându-L și acum pe bunul Dumnezeu ca și în debaterile și lucrările noastre să ne umbrească de duhul înțelepciunii, de al înțelegerei și al dragostei frățesti, declar sesiunea ordinară a Sinodului nostru eparchial pentru anul 1905 de deschisă.

Alegerea și gruparea materialului de învățământ.

Pentru ca în spiritul copiilor să se desvolte un interes multilateral pedagogic, se recere ca să plantăm în spiritul lor idei multilaterale, adică: idei, scoase de pe diferite terene de muncă și activitate omenească. Fiind această muncă, foarte specializată, deci ramificațiunile culturale foarte înmulțite, lucru dela sine înțeles, că o cunoștință a tuturor acestora este imposibilă, nu numai pentru vieța unui individ, dar chiar și pentru studiu de decenii și secolii, cu atâta mai vârtos însă pentru mințea fragedă a copilăriei. Nici o vorbă nu poate fi dar, de a face loc în școală tuturor produselor culturale ale timpului, ci principiul școlii trebuie să fie acela de a orienta pe micuții ei școlari în ramificațiunile principale ale culturii omenești din timpul în care trăesc ei. Se impune deci o alegere a materialului de învățământ din mulțimea materialului științific.

Ce avem și cât avem să alegem, e o cestiune cardinală a Didacticii științifice și un lucru, care mai

puțin a fost înțeles de toată lumea pedagogică dela începutul ei și până azi. Ori cât vei căuta în Istoria pedagogiei până la ivirea școlii Herbart-Zileriane, nu vei afla un principiu pedagogic hotărător cu privire la alegerea materialului de învățământ, ci în cele mai dese cazuri vei întâlni principii cu totul tot străine de școală și scopurile ei. Așa, la Greci aflăm că întocmirea materialului de instrucțiune și alegerea lui se făcea din punctul de vedere al statului, adică: de a da statului cetățeni viguroși, harnici de a lupta pentru apărarea și libertatea patriei lor. La Romani, instrucțiunea cu materialul ei era potrivită vieții practice a *civului roman*, adică elevii civului trebuiau crescuți cu material de acela care era apt de a face din ei oameni de viață și anume: oameni vorbăreți, guralivi și mai pe sus de toate oratori vestiți, ca să știe răpi cu sine tumulturile romane și prin puterea și focul oratoriei să se avânte dela cele mai de jos până la cele mai superioare trepte sociale. Nu mai puțin străin de școală era și punctul de vedere al bisericii creștine din evul mediu, care ținea să se învețe în școlile ei numai material religios, neglijând cu totul cultura laică, mirenească. Adevărat că această greșală a bisericii cu ivirea reformațiunii lui Luther a început să se îndrepte dar frântă a fost ea numai prin ideile de libertate răsarite pe câmpurile Franței. Intr'adevăr revoluțiunea franceză a fost, care a dat o întorsătură a lucrurilor și în punctul de sub întrebare. Durere, numai că și aici s'a adevărit lucrul atât de des dovedit în istoria omenimei, cumcă omului nu îi este dat să afle calea dreaptă, a adevărului, ci el e chemat să rătăcească trecând din un extrem în altul.

Indreptatu-s'a greșala aceasta a bisericii, dar omenimea a căzut în altă greșală și anume în greșala de a ceda puterea cu privire la alegerea materialului de învățământ, acum nu bisericii ci statului. Până când în evul de mijloc biserică porunceă în mod arbitrar școlii, acum în acelaș chip poruncește statul. El dispune și caută să usurpeze toată puterea asupra școlii și unde nu a putut încă, intențiunea de a face e destul de vădită.

Lucru natural că usurpând acest drept al școlii statul va hotări alegerea materialului de învățământ din punctul său de vedere. Unde statele sunt uniforme în privința națională, principiul statului concade, deși nu de tot, dar cel puțin în parte cu principiul pedagogic.

Altceva e în statele polinaționale, unde interesul statului e cu totul divergent de interesul națiunilor alcătuitoare de stat.

Aci principiul conducător în alegerea materialului de învățământ nu poate să se unească cu principiul pedagogic și de aici urmează că materialul de învățământ e cu totul nepedagogic. Resultă dar din desfășurările premergătoare, că singură pedagogia e chemată să hotărască ce fel de material să alegem pentru trebuințele școlii educative și tot astfel cât de mare are să fie evantul materialului distribuit pentru perioadele de timp cât ține școala educativă.

Pedagogia sprijinită de una dintre disciplinele ei fundamentale, de psihologie, ne spune, că noi numai cu ceea ce ne este în parte cunoscut, avem oare care interese, pe când ceea ce ne este necunoscut sau de tot cunoscut nu ne interesează de loc. Deci la alegerea materialului de învățământ punctul hotărâtor este, de a afla din ramurile de cultură omenească pe acelea, cari sunt chemate de a contribui la dezvoltarea interesului pedagogic. Și fiind că interesul pedagogic mai întâi se împarte în 2 grupe mari și anume: în interes față cu *vieța omenească* și interes față cu *natura* ear coroana acestora o formează interesul față cu *divinitatea* am putea grupa interesul:

- 1) *Interes față cu omul*
- 2) *Interes față cu natura*
- 3) *Interes față cu Dumnezeu.*

Conform acestei triple grupări, împărțim materialul de învățământ în trei grupe mari: a.) grupa obiectelor de învățământ care se ocupă cu Dumnezeu. b.) grupa obiectelor de învățământ, care se ocupă cu *vieța omenească*. c.) gruparea obiectelor de învățământ, care se ocupă cu natura și cu *vieța ei*.

Obiectele de învățământ din prima grupă sunt așa numitele *discipline teologice*; cele din grupa a 2-a *științele istorice*, ear cele din grupa a 3-a sunt *științele naturii*.

Între disciplinele teologice numărăm: dogmatica, morala, dreptul canonic, pastorală, istoria biblică și cea bisericească cu științele lor auxiliare.

Între științele istorice vin a fi considerate: istoria națională, istoria patriei, istoria universală, literatura și istoria ei, cu un cuvânt toate acele științe a căror subiect îl formează raporturi din *vieța omenească* fie că acestea au fost, sunt sau vor fi reale, fie că ele sunt închipuite, pentru că și într'un cas și în altul ele servesc drept substrat pentru aprecieri și judecăți morale-religioase. Între științele naturii numărăm: Zoologia, botanica, mineralogia, fizica, chimia, anatomia, și fiziologia animalelor și a plantelor; cu un cuvânt tot ceea ce ne spune despre natură și legile ei.

Venind acum a cerceta cum prin numitele științe se pot dezvolta felurite specii de interese, constatăm că la toate trei grupele putem dezvolta atât *interesele cunoașterii* cât și *interesele participării*, cu aceea observare că la unele din aceste grupe prevalează una din categoriile de interese, ear la alta grupă cealaltă categorie de interes și anume interesele participării se dezvoltă mai ales prin disciplinele teologice și științele istorice, ear interesele cunoașterii își află nutre-mântul lor mai ales prin științele naturii.

Specificând și mai departe rolul singuraticelor obiecte de învățământ la formarea de interese, ajungem a stabili următoarele:

Dogmatica dezvoltă interes speculativ, estetic, religios-moral și interes empiric. Morala, dezvoltă interes simpatetic, social, religios-moral interes empiric și speculativ. Dreptul canonic, dezvoltă interes religios-moral, speculativ și empiric.

Pastorală dezvoltă interes simpatetic, social și religios-moral.

Istoria bisericească, ca și tot felul de istorii, dezvoltă mai ales interes simpatetic, social și religios-moral.

Științele naturii contribuie la dezvoltarea interesului empiric, speculativ și estetic, ear în măsură mai redusă și la dezvoltarea interesului simpatetic, social și religios-moral.

Toate aceste trei grupe ale științelor naturale, istorice și teologice, formează la o altă așa numită *grupă de învățământului real*, pentru că ele în realitate ne dau cunoștințe despre fondul real al lumii.

Lumea aceasta însă pe lângă partea reală a ei mai are și o parte formală, care cuprinde în sine cunoștințe despre forma lumii și părțile din cari constă ea. — Deci și obiectele de învățământ, cari se vor ocupa cu forma lumii, vor primi numirea adecvată adică numirea de obiecte formale. Între obiectele formale locul prim îl ocupă matematicile, al doilea limbisticile, al treilea geograficele.

În aceea ce privește matematicile, de ele se înțelege Aritmetica, geometria cu cele aparținătoare ei: planimetria, stereometria, trigonometria, la cari, dintre matematici mai adăugem matematica superioară cu calculul integral și real, iar la geometrie, ca început al ei: formologia. Cu acestea are să se ocupe studiul geometriei, pentru că ceea ce întâlnim noi în lume, mai întâi este forma ei și a obiectelor din ea. Au că vedem noi o poamă nu vedem mai întâi forma și culoarea ei și numai după aceea cunoaștem miezul ei. S'au dacă vedem vre-un arboare nu privim mai întâi coroana lui și numai după aceea trunchiul și celelalte părți ale lui? Dar să nu mergem mai departe decât la om, și să ne întrebăm, când vedem un om ce-i vedem mai întâi?

Vedem noi mai întâi picioarele, mâinile, fața ori vedem pe omul întreg mai întâi? și apoi numai părțile lui?

Negreșit, că al doilea caz este cel adevărat, că de fapt noi vedem pe omul întreg la început și numai mai pe urmă începem a privi la părțile lui mirându-le și desfăcându-le în armonia frumoasă, care a binevoit Creatorul a o intrupă în această formă debilă și neajutorată. Deci e lucru foarte natural, atunci când începem cu Geometria să începem cu Formologia, și nu după cum s'a practizat și se practizează și azi în Planimetrie adică cu punctul.

După aceasta au să urmeze: Stereometria, Planimetria și Trigonometria.

Încât privește aritmetica, ea se va începe cu calcularea numerilor 2 și cu operațiunile dintre acești 2 indivizi numerici, urmează apoi calcularea cu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 20, 30, 40, 50, 100, etc. Cum această ar fi ciclul de numeri, cu cari dacă suntem străduitori, putem să lucrăm în cursul prim școlar. În anul II, III, IV, V. și al VI-lea urmează calcularea în cadrul materialului prescriș pentru școala popo-

și în ordinea stabilită de legile psihologice. Față de celelalte științe matematice rămâne aceeași regulă.

Intrebându-ne asupra valorii matematicilor pentru scopul învățământului și în mod mijlocit pentru modul educației, răspundem: Nici una dintre științele existente nu ne dovedește cu atâta siguranță existența unui adevăr pe lume ca matematica, căci când zic $2 \times 2 = 4$; $2 \times 4 = 8$; $2 \times 8 = 16$ etc. nu mai încapem îndoială că asta nu e așa și nime nu se va găsi, care să mă poată combate în aceasta vedere a mea, ori cât de mulți inși ar fi contrarii mei, căci adevărul adevăr rămâne, adevărat necunoscut de oameni, dar cunoscut de Dumnezeu, singurul care poate și știe cunoaște adevărul absolut.

Netăgăduit dar că matematica este un studiu, care direct contribuie la dezvoltarea scopului educației.

Altceva e când vorbim de Geometrie, pentru că forma unui obiect din lume poate să fie așa și poate să fie altcum, dar și Geometria e de valoare pedagogică din motivul că ea ne învață să cunoaștem și să apreciem frumosul, dedându-ne la cunoașterea părților unui obiect.

Deci ea contribuie la dezvoltarea unei părți a interesului moral și religios. Ele deci împreună ajută la formarea caracterului nostru religios-moral, ca științele de formă sunt foarte potrivite pentru a conlucra la cunoașterea unei părți a lumii acesteia și poate mai mult decât ori și care.

Grupa a 4-a a obiectelor de învățământ.

În grupa aceasta vin a fi considerate acele obiecte de învățământ, cari propriu zis nu aparțin nici fondului real de cunoștințe referitoare la forma lumii și a obiectelor din ea. Ele însă sunt niște cunoștințe ajutoare, cari tae acum în un ram acum în altul din grupele indicate.

Între aceste se numără la locul prim: *Cântul, Desenul, Caligrafia, Lucrul de mână și Gimnastica.*

Toate acestea obiecte au nota comună: Contribuirea în o măsură mai mare sau mai mică la dezvoltarea gustului estetic, deci la formarea interesului estetic și în urmare contribuie și ele la ajungerea scopului învățământului, și în mod indirect și la formarea caracterului. Aici zace importanța lor educativă, căci de n'ar sta în nici o legătură cu scopurile educației din punctul de vedere al pedagogiei științifice, nu ar putea avea loc în planul de învățământ al școlii educative, dar ele și au și importanța lor intrinsecă și anume din motivul că fiecare din ele contribuie la dezvoltarea unui, sau mai multor organe trupești, cari sunt chemate să îndeplinească felurite lucruri reclamate de spiritul omenesc. Așa Cântul ne desvoaltă organele vorbirii și ale cântărei, cunoscute din cele mai vechi timpuri ca mijloace puternice de comunicațiune spirituală și deci ca factori însemnați în cultura omenescă.

Desenul ne agerește vederea și ne face îndemnată mâna, aceste două organe cărora este a se da-tori în partea cea mai mare grandioasă muncă culturală a timpului present; în acelaș fel lucrează și Caligrafia.

Lucrul de mână însă, pe lângă aceea că ne perfecționează simțul vederii și organul pipăitului mai e de folos și din motivul că lărgeste cercul nostru de cunoștințe, clarifică și fortifică cunoștințele din celelalte obiecte de învățământ.

Gimnastica încă și are partea ei însemnată la dezvoltarea gustului estetic, la îndemnarea organelor noastre trupești. Gimnastica și lucrul de mână mai au însă și particularitatea de a contribui la întărirea noastră trupească, condițiunea principală de a ne îndeplini aici pe pământ chemarea noastră omenească.

Aceste 5 obiecte de învățământ se mai numesc și *obiecte tehnice*, fiind că ele ne fac dexteri în o privință sau alta. Tehnice se numesc dela cuvântul: mână, deoarece organul de lucrare cel mai valoros este mâna. Nu mai încapem îndoială că aprețind valoarea particulară a acestor obiecte de învățământ ajungem la conclusia generală: Obiectele tehnice sunt de o netăgăduită valoare educativă.

Dr. Petru Șpan

Călătoriile prin Ungaria

ale lui

Evlia Celebi.

(1660—1664).

— Urmare. —

Dela Timișoara în expediția către Ardeal.

Izmail pașa, vizirul din Buda, cu ostașii elatului său a făcut avantgarda, domnul nostru, Melec Ahmed pașa, cu armata din Rumelia a format arier-garda. Avantposturile avangardei (*cearhadși*) ridicând toate tuiurile tuturor vizirilor și miri-miranilor, au pornit. A doua zi a plecat și serdarul Ali pașa dela Timișoara și a ajuns pe câmpul *Zepel* (Jebel). Raiatele acestei localități sunt toți *români*. Aici a fost rânduit fratele pașei Siayus, Sari Husein pașa, împreună cu Izmail pașa, de cearhadși, deoarece necredincioșii auziseră despre omorârea lui Lidi Ahmet pașa (prin marele vizir Körpöli N. R.) și sosise veste neliniștitoare. De-aici la *Ord-dsesri* (loc necunoscut N. R.) și de acolo în cinci ciasuri am ajuns la stațiunea *Sersic* (probabil Sinersig din Caraș-Severin. N. R.) Acesta e un sat ziamet orânduit, cu 300 de case, raiatele sunt toți *români*. Porumbele de mărimea prunelor, ca aici, nu mai sunt în nici o țară.

De-aici, în cinci ciasuri am ajuns la *Lugoj*. Clăditorul acestuia este regele Ardealului de pe vremea hanului Suleiman, *Bellen Gábor*. Pe vre-

mea lui Murad III hanul, l-a ocupat Ulama-pașa, apoi necredincioșii l-au recucerit și o vreme, ce e drept, a rămas în mâinile lor, dar în fine, pe timpul hamului Murad IV, l-a cucerit pașa Körpöli Mohamed. De prezent este reședința de sandșacbeg, în claietul Timișorii. Venitul begului său e 300.000 ace (9090 coroane N. R.) Are 12 zimenturi și 300 *timari*. Are alaibeg și cëribași. Ciorbadiu (comandant N. R.) de trei *ode* de ieniceri, o odă artilerie, o odă dsebedși, comandant de cetate, șase sute păzitori ai cetății, chet-cuda, nuhtesib (controlor de măsuri) și inspector vamal. Cu oamenii begului, sunt peste tot o mie soldați. Cercul încă nu-i conscris, pentru că e ținut de curând cucerit.

Cetatea. Pe un câmp întins, pe malul râului Zepel (greșală în loc de Timiș), e o cetate pătrată. Jur împrejur râul îi umple șanțurile. Râul pornește din munții Porții de fer a Ardealului și se varsă în Timiș. Cetatea are o poartă. De-asupra șanțului e un frumos pod de ridicat, pe care îl ridică în fiecare sară. În cetate sunt 300 case ungurești, acoperite parte cu trestie parte cu scânduri. Deoarece cetatea e de curând cucerită, n'are geamie, hotel, scaldă și prăvălii. Și citadela e patrungiulară, mică, din piatră clădită, cu șanțuri deosebite. Poarta se deschide spre Răsărit. Și peste șanțul acestea este pod de ridicat. În jurul orașului, în toate patru părțile, e un loc productiv, acoperit cu vii și grădini. Raiatele sunt toți *români*. Vestite-i sunt prunele, merele și lâna albă.

(Va urma).

Nr. 16/905.

Convocare.

Desp. ppesc. Șiria al reun. inv. rom. dela școalele pop. conf. ort. din ppiatele aradane I—VII, își va ține conf. de primăvară Mercuri 4/17 Maiu a. c. în comuna Măderat, la care toți membrii desp. și toți spriginitorii învățământului sunt poștiți a participa.

Programa:

1. Dimineața la 8 ore chemarea Duhului Sfânt.
2. Prelegerea practică în școala învățătoarei Ersilia Cadar.
3. Cuvânt de deschidere.
4. Reflexiuni asupra prelegerei.
5. Raportul biroului.
6. Raportul comisiunei cenzurătoare.
7. Discuțiuni asupra chestiunilor școlare.
8. Propuneri și interpelări

9. Autenticarea protocolului și fixarea proximei conf.

Șiria, la 22 Aprilie v. (4 Măiu n.) 1905.

A. Doboș,
president.

CRONICA.

Sf. Paști în Arad. Actul sf. invieri a fost săvârșit Duminecă, în zori de zi, pontificând P. S. Sa Dl Episcop diecezan, cu mare asistență.

La sf. liturgie de-aseenea a pontificat P. S. Sa, asistat de P. C. Sa Dl R. Ciorogariu, protosincel, P. On. Dni protopopi G. Popovici și V. Beleş, On. Dni. preoți G. Bodea, Tr. Vătan V. Olariu, diaconii Dr. I. Suci și Dr. T. Botiș. În decursul serviciului a fost hirotont întru diacon dl Cornel Lazar, administratorul Tipografiei diecezane, iar 4 elevi din cursul III teologic au fost tunși de ceteți.

A doua zi a pontificat P. O. Dn, protopop V. Beleş, asistat de O. Dn. G. Bodea și Tr. Vătan preoți și diaconul Dr. T. Botiș.

Consistor plenar. Joi la 21 Aprilie (3 Mai) s'a ținut consistor plenar, în localul consistorial din Arad, sub presidenția P. S. Sale D-lui Episcop diecezan. S'au debătut: raportul general către Sinod; raportul în afacerea noilor episcopii; a fost confirmat alesul protopop al Hălmașului, Cornel Lazar, cu totalitatea voturilor.

Singuraticile senat de asemenea au ținut ședințe, în cari s'au pertractat rapoartele speciale către Sinod.

Adunarea fondului preoțesc, s'a ținut Sâmbătă la orele 10 a. m., sub presiul P. S. Sale D-lui Episcop diecezan. Au fost prezenți: P. C. Sa dl protosincel Roman Ciorogariu, protopopii G. Popoviciu, Const. Gurban, Vasile Beleş, G. Sărb, I. Georgea, P. Givulescu, Nic. Roxin, Dr. T. Putici, V. Hamsea, P. Serb, E. Moga, M. Lucuța și delegații C. Lazar, Nic. Chicin, D. Muscan, Filip Leuca, Iuliu Bodea, T. Magier, Iosif Vuculescu, A. Todan, T. Oprean, V. Papp, A. Popoviciu, G. Bejan, G. Blaga, I. Nagy și V. Popoviciu. După votarea de deschidere primită cu plăcere din partea adunării generale, s'a constatat că venitele fondului în anul 1904 au fost de cor. 114,487-99; spesele coroane 73,221-38; deci la capitalul cor. 900,142-28 s'a adăugat creșterea de cor. 41,266-61 și astfel starea fondului cu finea a. 1904 a fost cor. 941,408-89. După ce s'au discutat cu viu interes toate afacerile puse la ordinea zilei adunarea generală s'a încheiat între călduroasele aclamațiuni adresate de preoțime P. S. Sale D-lui Episcop diecezan.

Instalare. A treia zi a sfintelor Paști, a fost instalat cu o deosebită solemnitate protopop al tractului Șiria, P. On. Dn. Mihail Lucuța. Mandatar al P. S. Sale D-lui Episcop diecezan a fost P. C. Sa Dl R. Ciorogariu, d-

rector seminarial. Serviciul divin, discursurile, precum și serbările ce s'au făcut cu aceasta ocaziune au fost impunătoare. A luat parte un însemnat număr de preoți, învățători, țărâtime și mai mulți membrii marcanți din societatea română din părțile aradane.

In Dumineca Tomii a pontificat la serviciul divin împreună cu chemarea Duhului sfânt, pentru deschiderea sesiunii ordinare a Sinodului eparhial, P. S. Sa Dl Episcop diecezan Ioan I. Papp, cu mare asistență.

In decursul serviciului a fost hirotonit întru diacon domnul Emil Popoviciu, ales preot în Sinitea.

Himen. Ioan A. Musca și Aurora M. Hadan, fidanțați.

Necrolog. Ieromonahul și spiritualul mănăstirii Hodoș-Bodrog, *Arhip Muntean*, a răposat în Domnul în ziua de Joi 4 Mai n. În mormântarea s'a făcut Vineri petrecându-l toți frații din apropiere, până la locașul vecinicei odihne.

Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii.

Sfintele Paști la Viena. s'au serbat în anul acesta cu mare solemnitate de Românii din Viena și de „Clubul român“, care a luat inițiativa și a făcut un călduros apel, ca membrii coloniei române să participe în număr cât mai mare la serviciile divine, ce se țin cu mare solemnitate militară. Sâmbătă în săptămâna patimilor după serviciul divin, la care au participat mulți din colonia română, s'au mărturisit și împărtășit cu sfânta taină a cuminecătorei multe dame române și peste 60 de elevi și eleve ale diferitelor institute, Duminecă în 30 April la 4 ore dimineața s'a celebrat învierea, la care mormântul a fost priveghiat și cu spalir din partea alor 8 suboficieri și 48 voinici ai regimentului de infanterie 51. Intreg ceremonialul a decurs cu pompă și paradă, ear răspunsurile lea executat corul format de soldați români instruiți de protopopul militar Pavel Boldăa. Tot așa de înălțătoare a fost și liturghia celebrată Luni în 1 Maiu st. n. la 10 ore a. m., la care afară de soldații români aflători în Viena și colonia română, au mai participat și o mulțime de streini. Meritul la reușita acestor festivități îl are „Clubul român“, care a animat membrii coloniei să participe la biserică, dar cel mai mare merit îl are dl protopop Pavel Boldăa, care știe să servească și să predice.

Promoțiune. Dl *George Ciuhandă*, care de curând a prestat cu succes ultimul rigoros (din greșală am anunțat acel examen drept promoție N. R.) la facultatea teologică din Cernăuț, a fost promovat Sâmbătă cu obicinuita solemnitate, doctor în sfânta teologie.

Convocare. Pe baza §. 23 din Statutele Reuniunii inv. dela școlălele poporale gr.-ort. rom. conf. din protopopiatele: Timișoara, Belinț, Comloșul-mare și Lipova, se convoacă Adunarea gen. a desp. Lipovei pe Joi în 28 Aprilie st. v. la 9 oare la care cu ocaziune se invită toți P. T. Domni membrii precum amicii și toți binevoitorii școlăle noastre. 1. Joi în 28

Aprilie st. v. la 9 oare dim. participare la celebrarea Chemării Duhului sfânt. 2. După chemarea Duhului sfânt, deschiderea adun. gen. în localul școlălele prezentarea raportului anual al președintelui, cassarului bibliotecarului și cenzurarea socoților și a rapoartelor. 3. Ascultarea — prelegerilor practice cetirea disertațiilor și operatelor ce se vor ținea respective ceti, conform §. 15 lit e și d. din Statutele reuniunii, precum și în consonanță cu decisul Adun. gen. din Anul trecut pct. 5. Aceste operate trebuiesc cel puțin cu 3 zile înainte insinuate la președinte. 4. Referada comisiunii asupra rapoartelor de sub. 2 5. Defigerea timpului adun. gen. viitoare. 6. Incasarea taxelor anuale pentru Reuniune. 7. Eventuale propuneri. 8. Incheierea adun. gen. Îndrăsnim pe această cale a atrage atențiunea Dlor membrii ordinari ai despărțământului asupra decisului luat în adun. gen. din 6/29 Aug. 1902 referitor la pedepsirea membrilor absenți, și a-i ruga: că delăturându-l ori ce pedecă să binevoiască a participa la adunare, în care se vor discuta, chestiuni importante referitoare la viitorul școlăle noastre și promovarea intereselor noastre învățătoresci. Lipova, 12/25 Aprilie 1905. Vasile Bogoi președinte. Iuliu Putici notar.

Mulțămită publică. La inițiativa M. On. Doamne protopopese Emilia Dr. Trailescu femeile române din comuna noastră Chișineu cu ocaziunea sftelor sârbători a-le Invierii Dlui au căutat să-și manifeste și în faptă dragostea și iubirea și simțul religios ce-l nutresc în inima lor față de sf-ta biserică, contribuind fieștecare după putință la împodobirea sf-tei bis. cu o cruce de argint de china în valoare de 40 cor. și un polcandru de sticlă în valoare de 120 cor. cari s'au și sfințit în ziua primă de Paști spre fala noastră a tuturor.

Deci și pe această cale voim a adresa în numele credincioșilor noștri de aicea sincerile noastre mulțămite contribuentele, ear M. On. Doamne protopopese pentru jertfa adusă — necruțând oboseală a umbla din casă în casă îndemnând astfel credincioasele la această faptă nobilă îi dorim și rugăm pe bunul D-zeu să-i dăruiască viață îndelungată și fericită spre bucuria noastră a tuturor, ca astfel și de acum înainte să mai poată îndeplini astfel de jertfe cari sunt plăcute atât înaintea lui D-zeu cât și înaintea oamenilor.

Numele contribuentele este următorul:

Heana Velici 40 cor. Livia Dr. Popovici 20 cor. Maria Mladin 1 cor. Ana Demșe 1 cor. Ana Braja 40 fil. Sofia Pocol 20 fil. Florița Puica 20 fil. Ileana Bochiș 20 fil. Sofia Petrila 20 fil. Văd. Floare Brândăș 40 fil. Marta Caba 40 fil. Marta Auciș 40 fil. Sidonia Roitau 40 fil. Măriuța Caba 60 fil. Eva Rafila 1 cor. Sofia Petrila 40 fil. Lena Șeran 1 cor. Ana Baba 60 fil. Maria Ciupuliga 2 cor. Maria Amalia Caba 2 cor. Văd. Ana Coste 2 cor. Emilia Petruț 2 cor. Erzsi Telecean 1 cor. Elena Mazăre 2 cor. Văd. Măriuța Șeran 4 cor. Maria Șeran tinera 4 cor. Barbura Memete 10 cor. Sofia Pinter 1 cor. Marta Henț 10 fil. Saveta Demșe 60 fil. Ana Floruța 40 fil. Catița Vuța 1 cor. Sofia Vidican 20 fil. Ana Memete 5 cor. Sofia Buha 20 fil. Văd. Susana Henț 2 cor. Sânza Șereș 3 cor. Ana Morar 1 cor. Sofia Mladin 2 cor. Văd. Floare Pinter 5 cor. Catița Mihuța 20 fil. Maria Braja 40 fil. Sofia Barbura 20 fil. Văd. Floare Caba 1 cor. Florița Caba 40 fil. Măriuța Vidican 1 cor. Susana Henț 20 fil. Floare Henț 40 fil. Floare Mihuța 40 fil. Floare Hule 20 fil. Măriuța Mladin 10 fil. Floare Brendaș 40 fil. Floare Henț 04 fil. Eva Vidican 20 fil. Floare Vidican 08 fil. Oana Morar 1 cor. Măriuța Auciș 40 fil. Sofia Secheșan 40 fil. Eva Bochiș 40 fil. Floare Car-

paș 40 fil. Elena Popa 10 fil. Văd. Măriuța Rafilă 10 fil. Floare Caba 40 fil. Măriuța German 1 cor. Floare Mihăieș 40 fil. Floare Bragia 40 fil. soția lui Petru Micula 40 fil. Eva Floare 1 cor. Văd. Sofia Costan 40 fil. Iuliana Ieș 4 cor. Văd. Floare Vidican 2 cor. Saveta Rafila a lui Iosif 40 fil. Măriuța Dănilă 80 fil. Victoria Papluca 2 cor. Emilia Dr. Trăilescu 20 cor.

Exemplu bun de imitat pentru toate creștinele evlavioase. Chișineu, 20 Aprilie st. v. 1905.

Epitropia parohială.

Posta Red. Convocarea despărțământului Bunteni a Reun. Inv. a sosit prea târziu.

Aviz!

A apărut și se află de vânzare în tipografia noastră următoarele cărți școlare:

„**Exerciții intuitive**“ în limba maghiară, de dl învățător Ioan Vancu, prețul unui exemplar 50 fileri, peste 10 exemplare 10% rabat.

„**Istorie biblice**“, 11 carte de religie pentru școlile populare de dl profesor: Dr. P. Barbu, prețul unui exemplar 30 fileri.

„**Tâlcuiala evangeliilor**“, de fericitul Loga cu litere cirile prețul 2 coroane.

Rugăciunile școlărilor compactate cu gust, în diferite culori, cuprinde întreagă utrenia și liturgia, de un prieten al școlărilor, prețul per exemplar 40 fil. Dela 10 exemplare 10% rabat.

Sub tipar avem: „**Istorie Bisericești**“ de dl profesor din Caransebeș: Dr. Petru Barbu.

Concurs.

Pentru îndeplinirea postului vacant învățătoresc dela școala inferioară de băieți din **Covăsânt** se escrie concurs, cu termen de alegere de **30 zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1) Locuință cu grădină. 2) Salar în bani 300 cor. 3) Usu-fructul a $\frac{5}{8}$ sesiune de pământ, computat în 600 cor. 4) 8 orgii de lemne din care e a se încălzi și școala, comp. în 160 cor. 5) Pausal de scripturistică 10 cor. 6) Spesele de conferință 20 cor. 7) Curatorat 30 cor. 8) Dela înmormântări unde va fi poștit 1 cor., cu liturgie 2 cor.

Dela recurenți se cere a fi evalificați conform §-lui 60 din „Regulament“, estras de hotez și atestat despre serviciul de până aci.

Competenții au a-și trimite documentele — ajustate conform legii și adresate comitetului parohial — P. O. Oficiu protopopesc din Șiria (Világos) ca inspektor de școale; iar în vre-o **Duminecă** ori sârbătoare să se prezinte în s-ta biserică, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale. Alesul e obligat a suportă toate sarcinile publice și a conduce strana fără altă remunerațiune.

Dat din ședința comitetului parohial, ținută la 9 Februarie (27 Ianuar) 1905.

Romul L. Papp
președinte com. par.

Dimitrie Olariu
not. com. par.

Cu știrea mea: Traian Terebenț adm. ppresbiter

—□—

3-3

Licitațiune minuendă.

Pe baza concluziului Venerabilului Consistor. Nr. 7326/904, se escrie concurs de licitare minuendă pentru repararea s. biserici gr. or. rom. din **Parța**, care se va ține **Duminecă în 24 Aprilie** (1905) **Mai** a. c. la 4 ore după amiază în școala gr. or. rom. de aici.

Suma de esclamare e 944 cor. 80 fil. Licitanții au a depune vadiul de 10% în bani gata.

Preliminarul de spese se poate vedeă la of. par. din loc.

Reflectanții n'au drept de a pretinde diurne de viatic în ziua licitării dela comuna bisericească.

Parța la 3 Aprilie 1905.

Tanasie Cazal,
preș. com. par.

—□—

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada Atzél Péter Nr. 1

(lângă Crucea Albă).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritual nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care căuză îl recomandăm înosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuite.